

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان سخنرانی :

عوامل موثر بر رفتار برنامه ریزی نشده کاربران کتابخانه های دانشگاهی
در استفاده از منابع و خدمات: ارائه الگوی پیشنهادی
برگرفته از پایان نامه دکتری

سخنران: دکتر هادی هراتی
دانش آموخته رشته علم اطلاعات و دانش شناسی

محل برگزاری : اتاق شورای کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد

زمان: از ساعت ۱۲ الی ۱۳:۳۰ روز شنبه ۲۸ مهر ماه ۹۷

مقدمه:

- مهم‌ترین هدف از مجموعه‌سازی و سازمان‌دهی:

اشاعه منابع و خدمات

- تنها توجه به گردآوری و سازمان‌دهی منابع و خدمات **حتی بر اساس نیاز** مراجعه‌کنندگان کافی نیست.
- کتابخانه‌ها نیازمند کسب اطلاعات دقیق‌تری **در خصوص رفتار مراجعان** هستند تا با درک نگرش مراجعان بتوانند زمینه مطلوب‌تری برای ارائه خدمات و استفاده بهتر از منابع خود فراهم سازند و به هدف نهایی خود یعنی اشاعه اطلاعات دست یابند.

مقدمه:

- به طور کلی، رفتار استفاده فرد از منابع یا خدمات اطلاعاتی در کتابخانه‌ها می‌تواند به دو دسته کلی شامل **رفتار برنامه‌ریزی شده و رفتار برنامه‌ریزی نشده** تقسیم شود.
- **رفتار برنامه‌ریزی شده کاربران** در محیط‌هایی مانند کتابخانه‌ها می‌تواند شامل **فرایند هدفمند جستجوی** منابع اطلاعاتی در نظام‌های جستجو، قفسه‌ها و یا بخش‌های مختلف کتابخانه به منظور استفاده از خدمات کتابخانه‌ای در راستای **قصد از پیش تعیین شده با تصمیم‌گیری عقلانی** باشد.
- **استفاده برنامه‌ریزی نشده کاربران** از منابع اطلاعاتی یا خدمات کتابخانه‌ای نیز می‌تواند اشاره به **تصمیم‌آنی و سریع** فرد در جهت استفاده از خدماتی باشد که از قبل برای آن برنامه‌ریزی نشده است.
- **ذکر مثال**

مقدمه:

- با توجه به آمارهای منتشر شده در ایران در خصوص **پایین بودن سرانه مطالعه** (زمانیان، ۱۳۸۹؛ توانا، ۱۳۹۳؛ قاسم و نورمحمدی، ۱۳۹۴؛ مسرت، ۱۳۹۴؛ امیرخوانی، ۱۳۹۵) و **یا کاهش میزان مراجعه به کتابخانه‌ها** (عبدالوند و غفاری آشتیانی، ۱۳۸۸؛ محمدزاده و بزرگی، ۱۳۹۱) تمرکز بر **شیوه‌های نوین بازاریابی** به منظور توسعه و گسترش فرهنگ کتاب‌خوانی و استفاده بیشتر از محیط‌های کتابخانه‌ای می‌تواند از اهمیت بسیاری برخوردار باشد.
- به عبارت دیگر منابع یا خدماتی در کتابخانه‌ها هستند که در شرایط عادی بدون استفاده یا کم استفاده‌اند ولی می‌شود با راهکارهایی استفاده از آنها را افزایش داد.

مقدمه:

- در خصوص رفتار برنامه‌ریزی شده تحت عنوان **رفتار اطلاع‌یابی**، پژوهش‌های زیادی در **ایران** (اعظمی، ۱۳۹۰؛ بیرانوند، ۱۳۹۳؛ منصوریان و سنگری، ۱۳۹۴؛ بیگدلی و دیگران، ۱۳۹۴؛ نجفلو و دیگران، ۱۳۹۴؛ مسلمی و فرج پور، ۱۳۹۵؛ معصومی راد، ۱۳۹۵؛ نعیمی و محمداسماعیل، ۱۳۹۵) و **خارج از ایران** (راندهاوا و جاتانا، ۲۰۱۵؛ نجوزی و همکاران، ۲۰۱۵؛ حقی، رحمان و اسکای، ۲۰۱۶؛ اوینلووای، دانگواران و کانتاوک، ۲۰۱۶؛ حسین و همکاران، ۲۰۱۷) انجام شده است.
- ولی تاکنون به **رفتار برنامه‌ریزی نشده کاربران** توجه نشده است؛ لذا، با توجه به اهمیت رفتارهای برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات، این پژوهش به شناسایی عوامل مؤثر بر این از رفتارها در استفاده منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی می‌پردازد.

اهداف پژوهش:

- **هدف اصلی:**

شناسایی عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی

- **اهداف فرعی:**

- شناخت میزان تأثیر هر یک از عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی

- طراحی و ارائه الگوی پیشنهادی عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی

سوالات پژوهش:

۱. عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی کدام‌اند؟
۲. میزان تأثیر هر یک از عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی چقدر است؟
۳. الگوی پیشنهادی برای رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی چیست؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش:

- پژوهش‌های رفتار اطلاعاتی

- پژوهش‌های رفتار برنامه‌ریزی شده

- مطالعات رفتار برنامه‌ریزی نشده

رفتار اطلاع‌یابی:

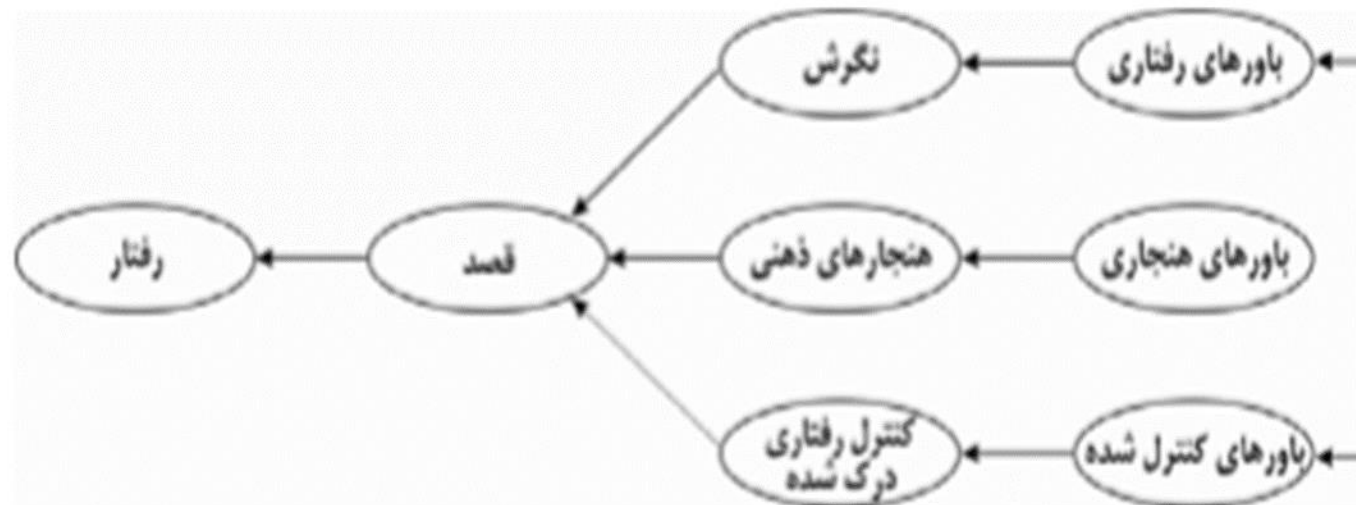
- در تعاریفی که از رفتار اطلاع‌یابی ارائه شده است (کریکلاس، ۱۹۸۳؛ تیلور، ۱۹۸۵؛ مارچونی، ۱۹۹۵؛ ویلسون، ۲۰۰۰)، رفتار اطلاع‌یابی را به‌عنوان یک **فرایند و اقدام فردی** بیان نموده‌اند که فرد به‌صورت **هدفمند و با نیازی از پیش تعریف‌شده**، اقدام به استفاده از منابع یا خدماتی می‌کند.
- مدل‌های ارائه‌شده برای رفتار اطلاع‌یابی نیز رویکردی گام‌به‌گام را برای تشریح فرایند جستجو در پیش‌گرفته‌اند. در این مدل‌ها بر **نظام‌مند بودن رفتار افراد** تأکید شده است.

رفتار اطلاع‌یابی:

- بیشتر پژوهش‌های حوزه رفتار اطلاع‌یابی **در ایران** (نارمنجی و نوکاریزی، ۱۳۸۹؛ حریری و یاری زنگنه، ۱۳۹۳؛ اسدی و حریری، ۱۳۹۴؛ بیگدلی، حیاتی، حیدری، و جوکار، ۱۳۹۵) و **خارج از ایران** (تیوانت، ۲۰۰۵؛ هاگلند و اولسون، ۲۰۰۸؛ یونگر، ۲۰۱۰؛ کومار و دیگران، ۲۰۱۴؛ نجوزی و دیگران، ۲۰۱۵؛ حقی، رحمان و اس کای، ۲۰۱۶؛ خان، احمد و خان، ۲۰۱۷؛ سوپیرو، کانامان، جاکو و ایستمبر، ۲۰۱۸) به بررسی رفتار و الگوی اطلاع‌یابی یا هدف و انگیزه جامعه مورد مطالعه از جستجوی اطلاعات و روش‌های کسب اطلاعات توسط آنها در کتابخانه‌ها و یا محیط‌های الکترونیکی پرداخته‌اند.

رفتار برنامه‌ریزی شده:

- بر پایه نظریه برنامه‌ریزی شده آجزن (۲۰۰۶)، مهم‌ترین عامل شکل‌دهنده یک رفتار، **نیت** یا **قصد** فرد برای انجام آن رفتار است؛ همچنین **عوامل نگرشی**، **هنجارهای ذهنی** و **کنترل رفتاری درک شده** منجر به تمایل‌های رفتاری شده و این تمایل‌ها، بر رفتار فرد تأثیر می‌گذارند.

رفتار برنامه‌ریزی شده:

- پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه‌های مختلف دانش بشری بر پایه نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده آجزن، **در ایران** (بشیریان، جلیلیان، براتی، و غفاری، ۱۳۹۳؛ حسینی سرخوش، اخوان، کیا، و امین پور، ۱۳۹۴؛ حمایت خواه جهرمی، ارشاد، دانش، و قربانی، ۱۳۹۶) و **خارج از ایران** (کواک، کامرون و هویگارد، ۲۰۱۶؛ چنگ، ۲۰۱۶؛ آرورا، سینگها و صحنی، ۲۰۱۷؛ هواج، رایت و بینیت، ۲۰۱۷) نشان‌دهنده تأیید این نظریه و تأثیر عوامل نگرشی، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده بر رفتار فرد است؛ هرچند شدت و ضعف میزان تأثیر این عوامل در این پژوهش‌ها متفاوت بود.

رفتار برنامه‌ریزی نشده:

- اکثر مباحث رفتارهای برنامه‌ریزی نشده، در حوزه مدیریت بازرگانی و رفتار مصرف‌کننده، تحت عنوان **خریدهای آنی** مطرح شده‌اند.

- پژوهش‌های رفتار برنامه‌ریزی نشده داخل و خارج از ایران، تأثیر عواملی مانند **محرك‌های محیطی**

(کشکولی، ۱۳۹۱؛ عابدی، عسگری، صفری، اسدزاده، و رهنما، ۱۳۹۴؛ اسماعیل زاده، امرایی، قلی پور، و مقدم، ۱۳۹۶؛ بی‌تی و فرل، ۱۹۹۸؛ شو، ۲۰۰۷؛ ماتیلان و ویرتز، ۲۰۰۸؛ محمودی میمند و احمدی‌نژاد، ۲۰۱۱؛ گرا و دنی - ایلکبیر، ۲۰۱۲؛ فلو و مادل برگر، ۲۰۱۳؛ وانگمن، ورهاگن و وان‌دولین، ۲۰۱۷)،

ویژگی‌های مربوط به محصول (کشکولی، ۱۳۹۱؛ ویروایلیت و دیگران، ۲۰۰۹؛ محمودی میمند و احمدی‌نژاد، ۲۰۱۱؛ چن و وانگ، ۲۰۱۶)،

و **اهمیت عامل زمان** (جلالی محمدآبادی، ۱۳۹۲؛ ویروایلیت و دیگران، ۲۰۰۹؛ گرا و دنی - ایلکبیر، ۲۰۱۲) بر خرید آنی و رفتار

برنامه‌ریزی نشده را مورد تأیید قرار دادند.

روش پژوهش:

- به لحاظ هدف کاربردی
- به لحاظ روش انجام کار از نوع پیمایشی - تحلیلی
- با رویکرد ترکیبی (کمی و کیفی)
- ترتیب مراحل در پژوهش ترکیبی حاضر، روش اکتشافی (کیفی و سپس کمی)

بخش کیفی

بخش کیفی: جامعه آماری و حجم نمونه پژوهش

- با توجه به اینکه موضوع مورد پژوهش، موضوعی میان رشته‌ای است که سه حوزه رفتار اطلاعاتیابی مرتبط با علم اطلاعات و دانش‌شناسی، رفتار مصرف‌کننده مرتبط با حوزه مدیریت، و مطالعات رفتارشناسی مرتبط با حوزه روانشناسی را در بر می‌گیرد، لذا جامعه پژوهش در مرحله کیفی را اعضای هیئت علمی و صاحب نظران این سه حوزه موضوعی تشکیل دادند که با روش نمونه‌گیری هدفمند ترکیبی (هدفمند و سپس گلوله برفی) انتخاب شدند.

- به این صورت با ۱۲ نفر از متخصصان شامل ۵ نفر از حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۵ نفر از حوزه مدیریت و ۲ نفر از حوزه روانشناسی و رفتارشناسی مصاحبه انجام شد.

بخش کیفی: روش و ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

- در مرحله کیفی ابزار گردآوری داده‌ها، **مصاحبه** بود که به صورت **عمیق و نیمه ساختاریافته** انجام شد.
- مذاکرات هر مصاحبه با ابزار ضبط صدا به صورت فایل صوتی ذخیره شد.
- بعد از هر مصاحبه، پژوهشگر فایل صوتی مصاحبه را به صورت متن، پیاده‌سازی کرد.
- تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌های مصاحبه‌ها بر اساس روش **نظریه پردازی زمینه‌ای** و با استفاده از **نرم افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA 10** انجام شد و طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، داده‌های حاصل تجزیه و تحلیل شد.

بخش کیفی: کدگذاری داده‌های مصاحبه‌ها در MAXQDA

The screenshot displays the MAXQDA software interface. The main window shows a document titled "Document Browser: 6/MME/T" with Persian text. The text is highlighted with various colored boxes (green, blue, red) corresponding to different codes in the Code System. The Code System is visible on the left, listing various codes such as "تلیغات", "معرفی کتابخانه", "راهنماها و بروشورها", "تلیغات محیطی", "تلیغات به صورت مکرر", "بعد مسافت", "محتوای اطلاعاتی", "خدمات اطلاعاتی", "منابع انسانی", "عوامل مرتبط با استفاده کننده از منابع و خدمات", "ویژگی های فردی", "ویژگی های رفتاری", "ویژگی های شناختی و ادراکی", "ویژگی های شخصیتی", "ویژگی های ذاتی", "ویژگی های اکتسابی", "شناسایی نیازها", "میزان گرایش فرد به کتاب و ...", and "وضعیت روحی و روانی کاربر".

The text in the document is as follows:

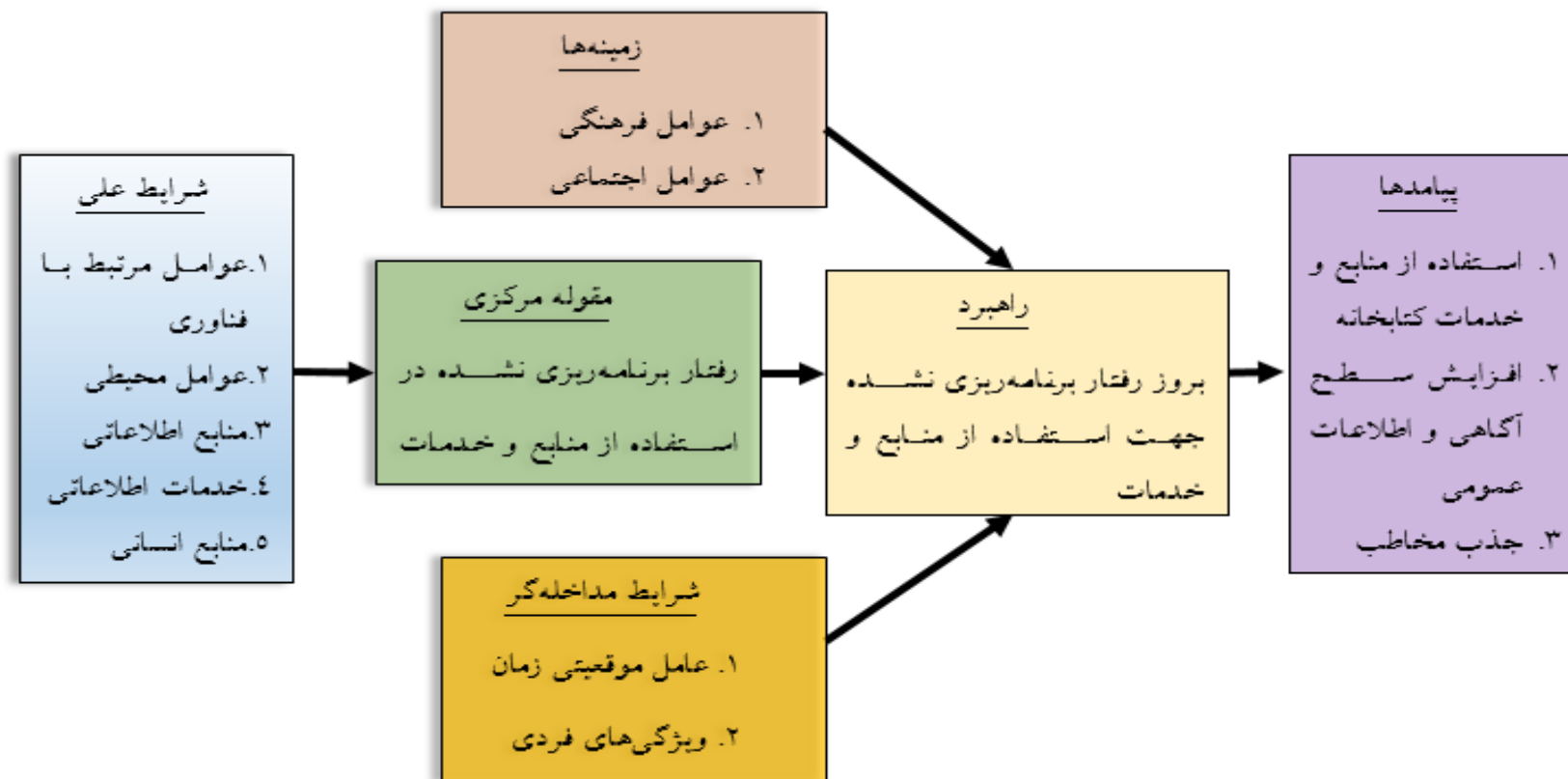
برای مصرف‌کننده نیست. از این جهت می‌گن بد هست که مصرف‌کننده نمی‌دونه که اون چیزی که می‌خره درخور اون چیزی که واقعاً هستش براش وجود داره هست یا نه بنابراین وظیفه بازاریابان این هستش که این دو تا را باهمدیگر می‌کنند و بیشترین لذت را برای مصرف‌کننده به همراه بیارند؛ اما در بحث کاری که شما دارید انجام می‌دید به نظرم همین مطرح خواهد بود. بحث رفتارهای آنی هستش که در کتابخانه می‌تونه مورد توجه قرار بگیره. من این‌ها را به دو دسته جذابیت‌های نمادی و نهادی تقسیم می‌کنم که حالا بحث نهادیش همیشه محتوای اطلاعاتی کتاب باشه و نام اون تازه‌های کتاب که به‌قول معروف حالا انتشار پیدا کرده و اونهای دیگه هم گفتیم بحث ظاهر کتابخانه هست که باعث میشه که من بیشتر اونجا بمونم و رفتارهای آنی بیشتری از خودم بروز بدم. مثلاً بحث حالا شرایط محیطی هستش، گرما و سرما هستش، برخورد پرسنل رنگ‌آمیزی محیط نور محیط زمانی که من اونجا صرف می‌کنم که بمونم تجهیزات و کویک منتهای کتابخانه هستش. استفاده از چیزهایی که درجه‌های دیگه نمی‌بینم که موندن منو اونجا بیشتر می‌کنه. لیغوت بین قفسه‌ها شلف‌های کتابخانه هستش. از لحاظ کارکردی و نهادی می‌تونه میزان علاقه خودم هم توش دخیل است. اگر من علاقه داشته باشم به یک موضوعی از کتاب خوب صد درصد اون تازه‌های اون کتاب می‌تونه برای من رفتار آنی را به ارمغان بیاره ولی به نظر من هرچه قدر این رفتار کنتورایز تر باشه برای رشته من یعنی بدونم که من کجا دارم این کار را انجام می‌دم. این رفتار آنی می‌تونه یک فرصتی توی رشته‌ای شما می‌خونید باشه. بله هر تهدیدی را می‌توان به فرصت تبدیل کرد. پس همیشه گفت که تهدید اصلاً فرصت نیست. تهدید را ما باید به فرصت تبدیل کنیم. پس می‌تونه یک مزیت باشه برای یک کتابخانه که بتونه این را تقویت بکنه به‌عنوان یک رفتار ولی به نظر من آگه در هر شرایطی در هرجایی در هر

ویژگی‌ها	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	مفهوم‌سازی (کدهای باز)
عوامل مرتبط با ارائه‌دهنده منابع و خدمات	عوامل مرتبط با فناوری	فناوری اطلاعات	محیط‌های الکترونیکی / جذابیت وبسایت / معماری وبسایت / محتوای وبسایت / سهولت استفاده از وبسایت / سهل‌الوصول بودن وبسایت / ابزارهای جستجو / پیشنهادهای سیستم اطلاعاتی
	عوامل محیطی	محیط کتابخانه	فضای فیزیکی کتابخانه / معماری ساختمان کتابخانه / رنگ‌آمیزی محیطی / نور محیط / جذابیت محیط / سهولت استفاده / راهنمای هدایت‌کننده / تجهیزات و تسهیلات کتابخانه‌ای / سالن مطالعه / شرایط فیزیکی / سکوت محیط / موسیقی / رایحه موجود در محیط / بهداشت محیطی / دمای محیط / گرما / سرما / چیدمان منابع و قفسه‌ها / سیستم قفسه باز
	منابع اطلاعاتی	ویژگی‌های نهادی منابع	دسترس پذیری / دسترسی به اطلاعات / اطلاع‌رسانی / مواجهه با اطلاعات / ارائه اطلاعات به‌اندازه نیاز / محتوای اطلاعاتی منابع / کیفیت اطلاعات ارائه‌شده
		ویژگی‌های نمادی منابع	جذابیت و تازگی منابع / رنگ منابع / طرح روی جلد / جذابیت اسامی کتاب‌ها / معرفی منابع / معرفی تازه‌های کتاب / معرفی منابع کمتر دیده‌شده / مواجهه با منابع جدید / تنوع منابع / عدم پراکندگی منابع / اندازه منابع
	خدمات اطلاعاتی	تنوع خدمات	فعالیت‌های جنبی کتابخانه / دوره‌های آموزشی / ایجاد گروه‌های مباحثه تخصصی و علمی / نمایش فیلم / ساعت ارائه خدمات / ارائه خدمات جدید / کمیت خدمات / جذابیت و تازگی خدمات / کیفیت خدمات
		معرفی امکانات و خدمات	دسترسی به بخش‌های مختلف کتابخانه / در معرض دید قرار دادن خدمات / تبلیغات / معرفی کتابخانه / راهنماها و بروشورها
	منابع انسانی	پرسنل کتابخانه	نوع برخورد کارکنان / سطح تحصیلی کارکنان / دانش کارکنان / ظاهر کارکنان / کتابدار راهنما
عوامل مرتبط با استفاده‌کننده از منابع و خدمات	ویژگی‌های فردی	ویژگی‌های رفتاری	لذت مراجعه‌کننده / سرگردانی در محیط / حضور تفریحی در کتابخانه / کنج‌کاوی‌های فردی و دیدن کتابخانه / گشت‌وگذار در کتابخانه / برقراری تعامل / ملاقات با دوستان در کتابخانه / تبادل نظر و مباحثه / اولین تجربه / مراجعه بدون هدف به کتابخانه / تعداد دفعات مراجعه
		ویژگی‌های شناختی و ادراکی	الگوی شناختی افراد / جهان‌بینی افراد / ادراک کاربر نسبت به خدمات / عدم آگاهی کاربر / نقش پیشینه اطلاعاتی کاربران در رفتار بدون برنامه / نقش الگوی ذهنی در رفتار
	ویژگی‌های شخصی ذاتی و اکتسابی	ویژگی‌های رفتاری	شخصیت انعطافی کاربران / برانگیختن کاربران / میزان توجه مراجعه‌کننده / تأثیرگذاری آنی در رفتار کاربران / تنوع رفتاری مراجعین / احساسات کاربران / ضمیر ناخودآگاه فرد / شناسایی نیازها / نیاز پنهان در رفتارهای برنامه‌ریزی نشده / میزان گرایش فرد به کتاب و کتابخانه / تورق منابع / علاقه‌مندی به کتاب و کتابخانه / مطالعه آزاد / شناسایی سلیقه کاربران / وضعیت روحی و روانی کاربر / پراکندگی توجه / انگیزه / مهارت‌های اطلاع‌یابی کاربران / تمایل به رفتار بدون برنامه
			نگرش کاربر نسبت به کتابخانه / احساس راحتی در محیط کتابخانه / احساس مثبت نسبت به کتابخانه
			جنسیت فرد / سن مراجعه‌کنندگان / سطح تحصیلات کاربران
	عامل موقعیتی زمان	زمان در دسترس	کمبود زمان / فرصت کافی داشتن / رخدادهای زمانی / وقت‌گذرانی / زمان ماندن در کتابخانه / موقعیت اضطراری
	عوامل بیرونی	عوامل فرهنگی	بافت فرهنگی
عوامل اجتماعی		مسائل اجتماعی	رخدادهای مشاهده‌شده در مسیر کتابخانه / حوادث اجتماعی / مشکلات خوابگاه و خانه / اختلافات خانوادگی
رفتار برنامه‌ریزی شده	رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه	رفتار بدون برنامه در تورق و امانت کتاب	برنامه‌ریزی نشده به‌جای بدون برنامه / عدم وجود رفتارهای برنامه‌ریزی نشده در مدل‌های اطلاع‌یابی / رفتار آنی مثبت و جهت‌دار / رفتار آنی به‌عنوان یک خلاق در علم اطلاع‌رسانی / آنی بودن جنبه تفاوت رفتارهای با برنامه و بدون برنامه / رفتار تصادفی / رفتارهای ناگهانی / رفتار آنی به‌عنوان یک فرصت
		بروز رفتار بدون برنامه در مواجهه با منابع و خدمات	شروع با برنامه سپس ظهور رفتار بدون برنامه / استفاده ناآگاهانه از منابع و خدمات به‌عنوان نوعی رفتار آنی / رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از کتابخانه / رفتار تکانشی در تصمیم‌گیری سریع / حضور کاربر در کتابخانه و انجام رفتار برنامه‌ریزی نشده
توسعه فرهنگی جامعه	استفاده از منابع و خدمات کتابخانه	-----	تأثیر دوجانبه مثبت رفتار آنی بر مراجعه‌کننده و کتابخانه
	افزایش سطح آگاهی و اطلاعات عمومی	تغییر فرهنگ مطالعه	تغییر ساختار و دیدگاه کتابخانه از گرفتن و دادن کتاب خاص / رفتارهای بدون برنامه منجر به تفکر خلاق
	جذب مخاطب	-----	توجه به مشتری‌مداری / ارائه موضوعات جانبی

بخش کیفی: میزان پراکندگی مقوله‌های اصلی در هر یک از مصاحبه‌های انجام شده

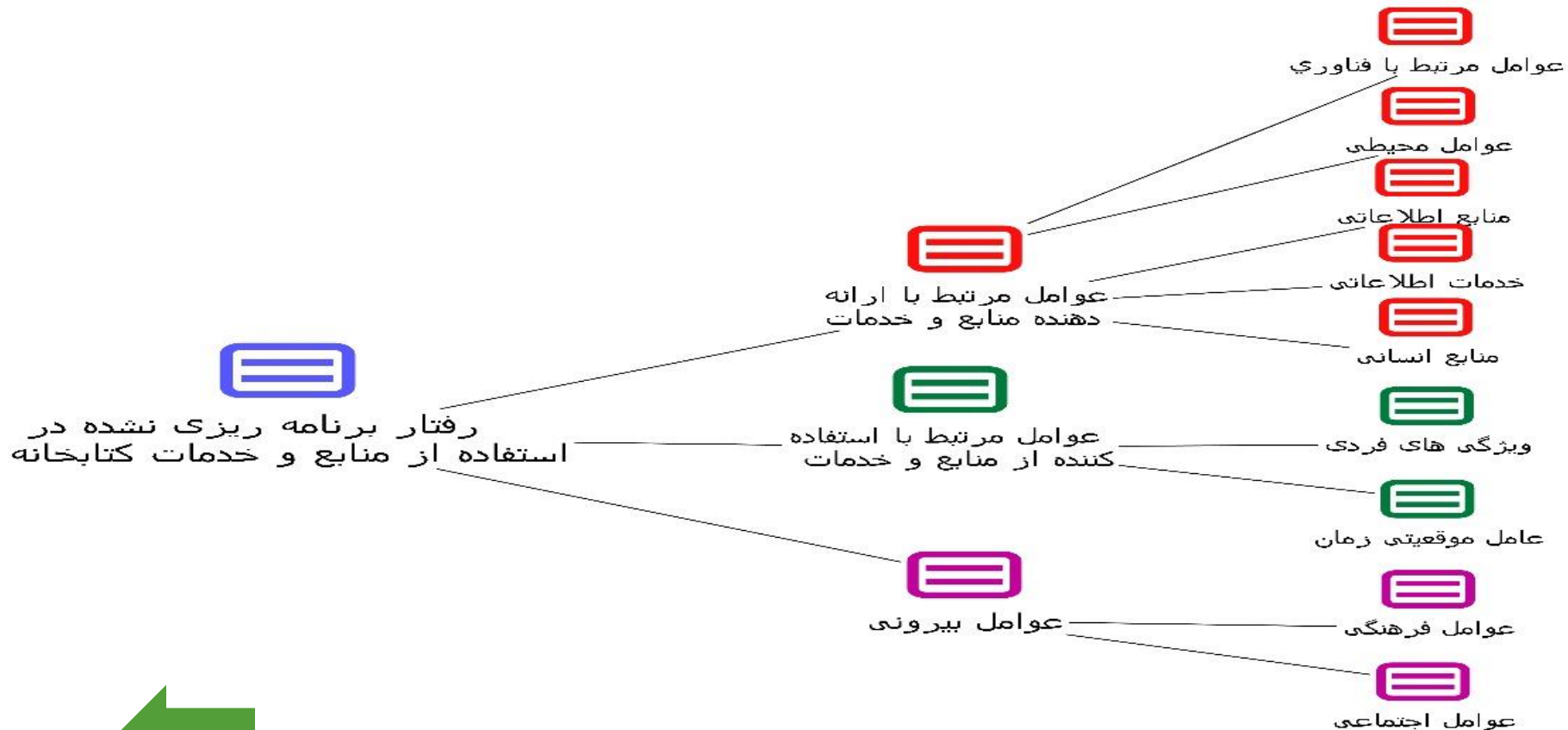

بخش کیفی: الگوی کدگذاری محوری رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی

بخش کیفی: پاسخ به سؤال اول پژوهش

عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی کدام‌اند؟

بخش کمی

بخش کمی: ابزار گردآوری و روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

- ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته است.

در آمار توصیفی : نرم افزار SPSS

• تجزیه و تحلیل داده‌ها

در آمار استنباطی: روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار لیزرل

بخش کمی: جامعه آماری

- جامعه پژوهش: دانشجویان عضو کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سطح کشور
- ملاک انتخاب کتابخانه‌های دانشگاهی: بر اساس تقسیم‌بندی استان‌های ایران در قالب ۵ منطقه در سال ۱۳۹۳ توسط وزارت کشور

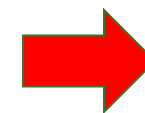
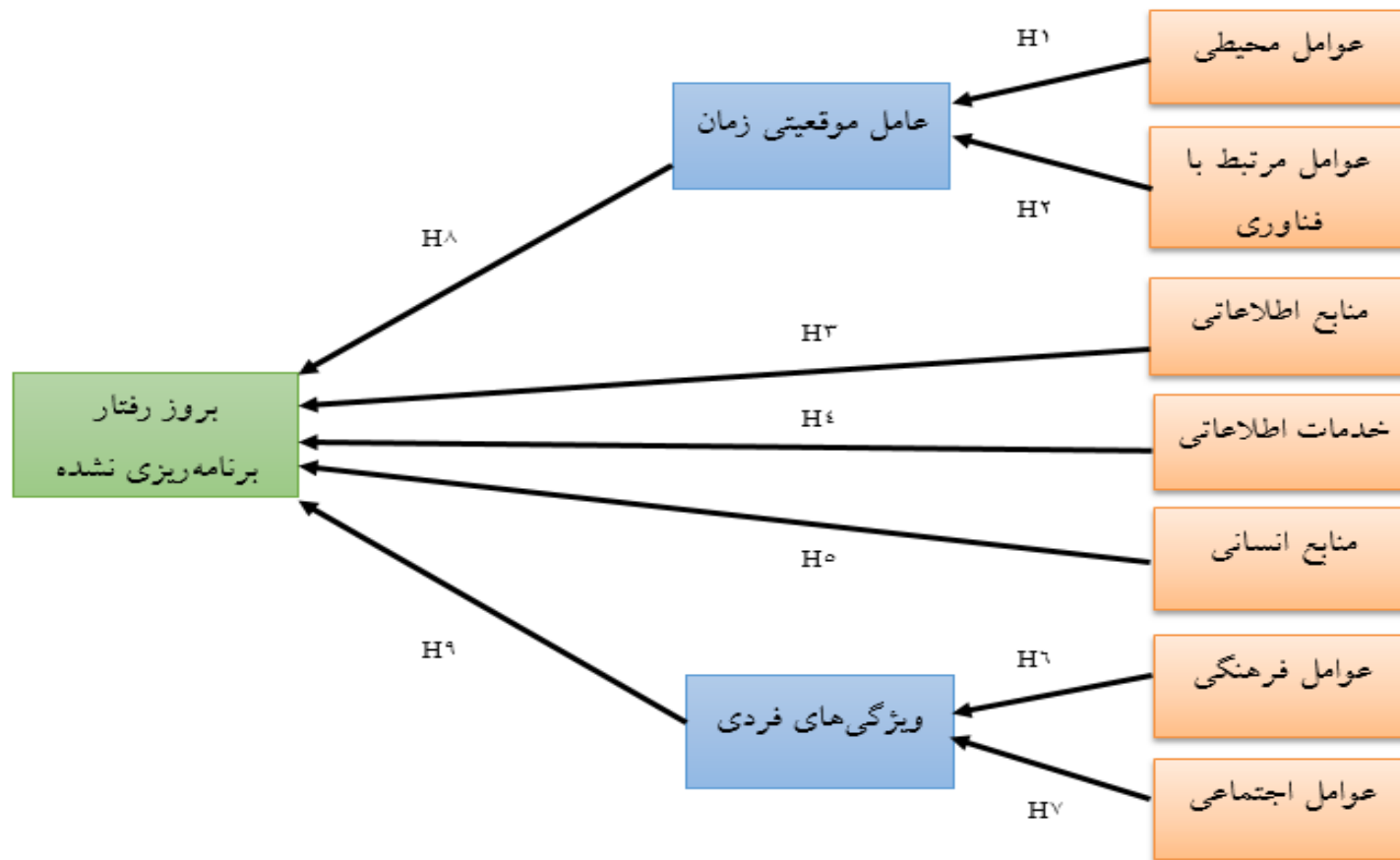
استانها	منطقه
استان البرز، استان تهران، استان قزوین، استان مازندران، استان سمنان، استان گلستان، استان قم	۱
استان اصفهان، استان فارس، استان بوشهر، استان چهارمحال و بختیاری، استان هرمزگان، استان کهگیلویه و بویراحمد	۲
استان آذربایجان شرقی، استان آذربایجان غربی، استان اردبیل، استان زنجان، استان گیلان، استان کردستان	۳
استان کرمانشاه، استان ایلام، استان لرستان، استان همدان، استان مرکزی، استان خوزستان	۴
استان خراسان رضوی، استان خراسان جنوبی، استان خراسان شمالی، استان کرمان، استان یزد، استان سیستان و بلوچستان	۵

- در هر منطقه (خوشه) **به صورت تصادفی** یکی از شهرهای مرکز استان و در مرکز هر استان نیز به صورت تصادفی، یک دانشگاه دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (برای شهرهایی که بیش از یک دانشگاه با این شرایط داشتند) انتخاب گردید.
- به این ترتیب دانشجویان دانشگاه‌های **تهران، شیراز، تبریز، شهید چمران اهواز و فردوسی مشهد** شامل ۶۹۳۵۱ نفر به عنوان نمونه جامعه پژوهش در نظر گرفته شدند.

بخش کمی: حجم نمونه پژوهش

- به طور کلی حجم نمونه در روش شناسی مدل یابی معادلات ساختاری می تواند بین ۵ تا ۱۵ مشاهده (نمونه) به ازای هر گویه پرسشنامه تعیین شود. این پژوهش، با توجه به اینکه دارای پرسشنامه ۴۲ گویه ای است، با در نظر گرفتن ۱۵ نمونه برای هر گویه، تعداد **۶۳۰ نفر** به عنوان حجم نمونه تعیین گردید.
- جهت گردآوری اطلاعات از روش **نمونه گیری طبقه ای متناسب با حجم جامعه پژوهش** (هر دانشگاه یک طبقه و هر دانشجو یک واحد) و در داخل هر طبقه **به صورت تصادفی** استفاده شد.
- برای گردآوری داده ها حدود ۷۰۰ پرسشنامه توزیع شد و از این تعداد، **۶۵۴ پرسشنامه** جمع آوری شد و مبنای تحلیل قرار گرفت.

بخش کمی: مدل عملیاتی و فرضیه‌های پژوهش

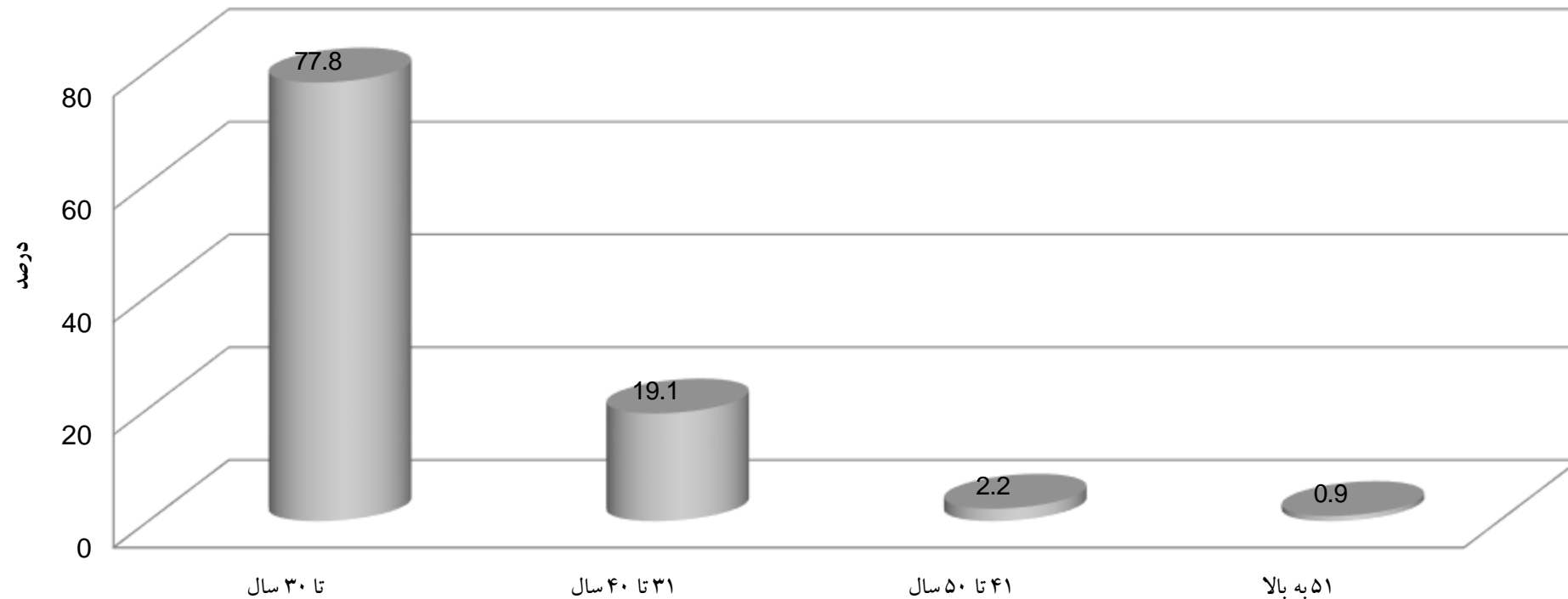
بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

جنسیت

درصد	فراوانی	جنسیت
۵۰/۲	۳۲۸	مرد
۴۹/۸	۳۲۶	زن
۱۰۰	۶۵۴	مجموع

بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

نحوه توزیع سن پاسخ دهندگان

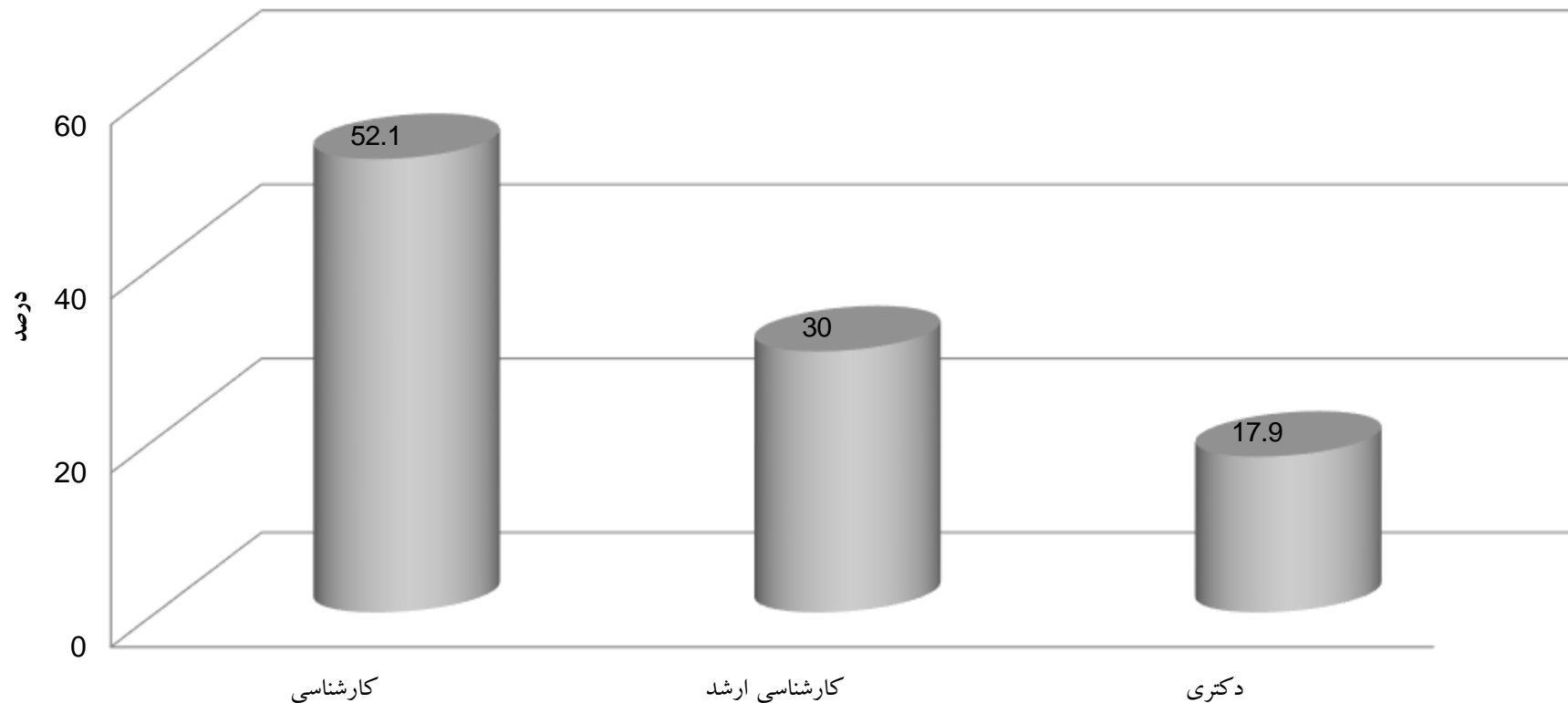
بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

تعداد و درصد پاسخ دهندگان برحسب دانشگاه محل تحصیل

درصد	فراوانی	دانشگاه
۳۲/۳	۲۱۱	فردوسی مشهد
۱۸/۸	۱۲۳	شهید چمران اهواز
۲۰/۶	۱۳۵	شیراز
۱۱/۹	۷۸	تبریز
۱۶/۴	۱۰۷	تهران
۱۰۰	۶۵۴	مجموع

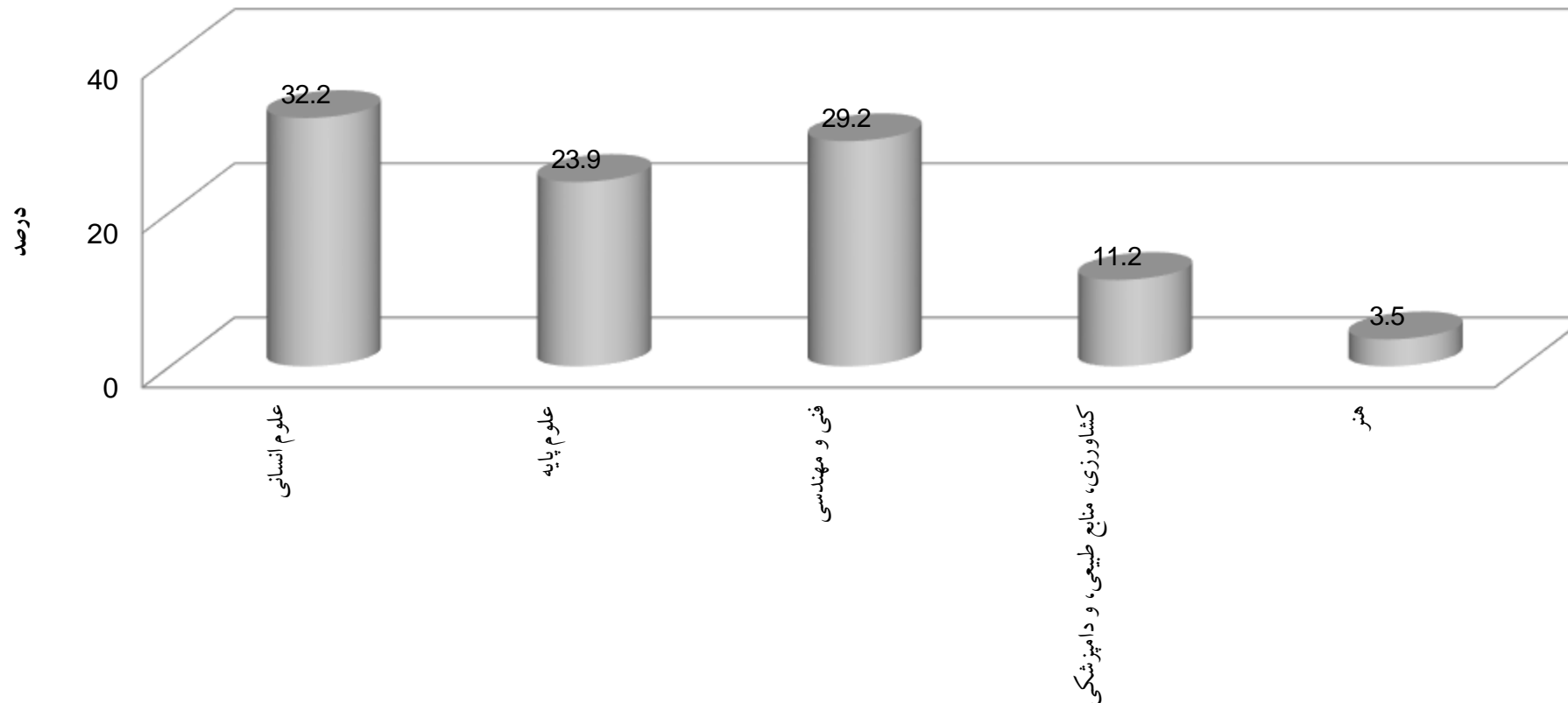
بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

نحوه توزیع مقطع تحصیلی پاسخ دهندگان

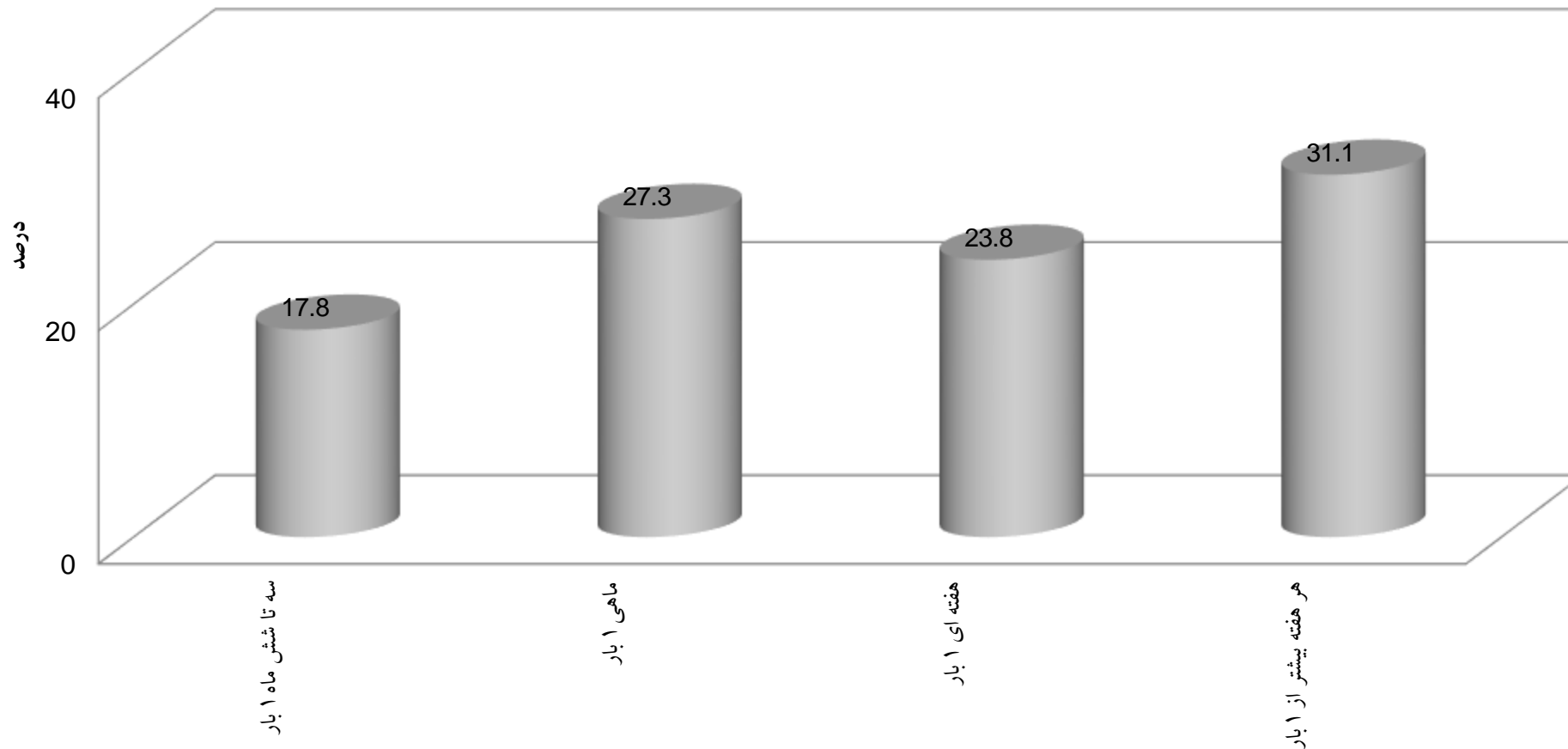
بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

نحوه توزیع حوزه تخصصی پاسخ دهندگان

بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های توصیفی

نحوه توزیع میزان مراجعه پاسخ دهندگان به کتابخانه

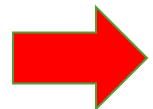
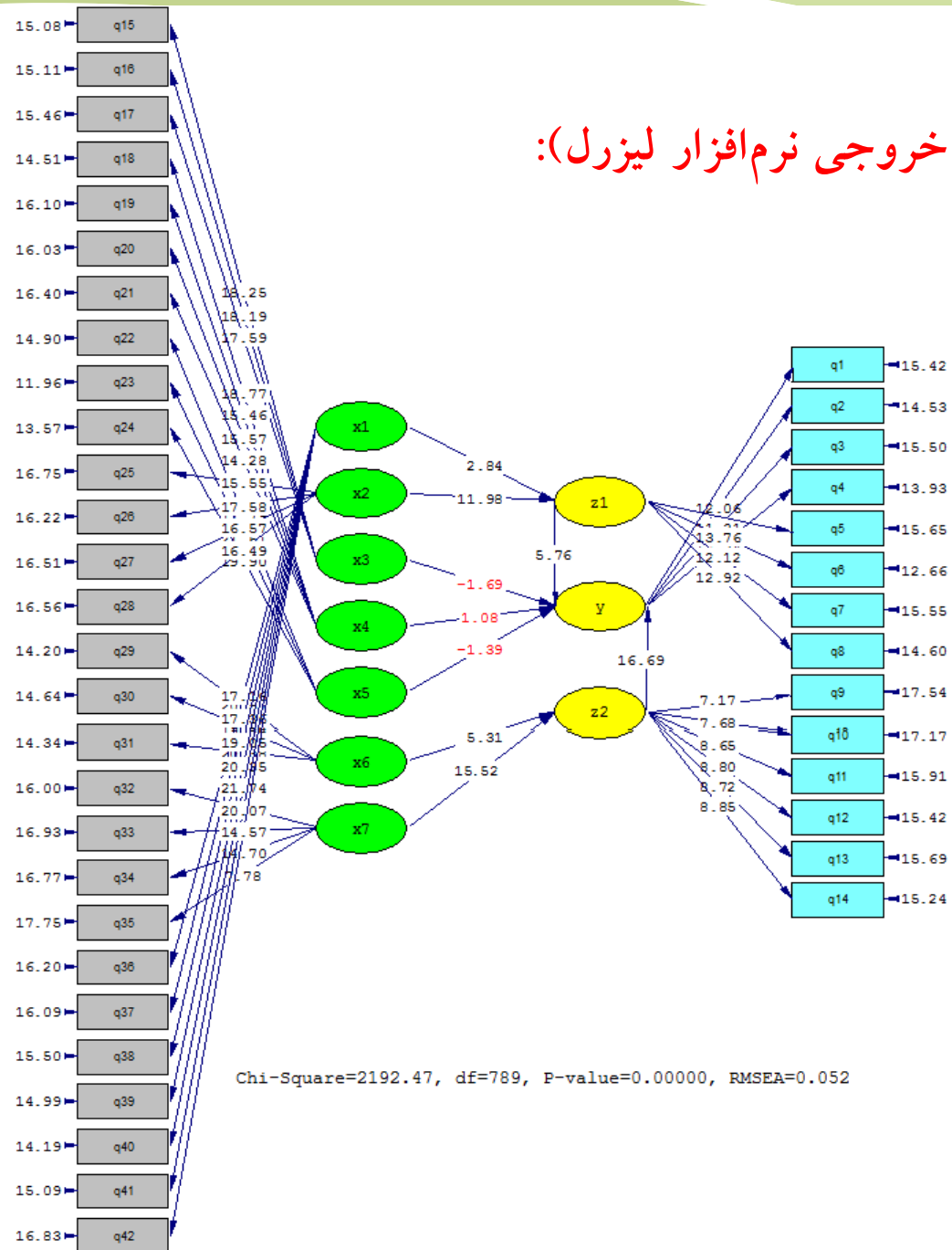

بخش کمی: نتایج تجزیه و تحلیل های استنباطی

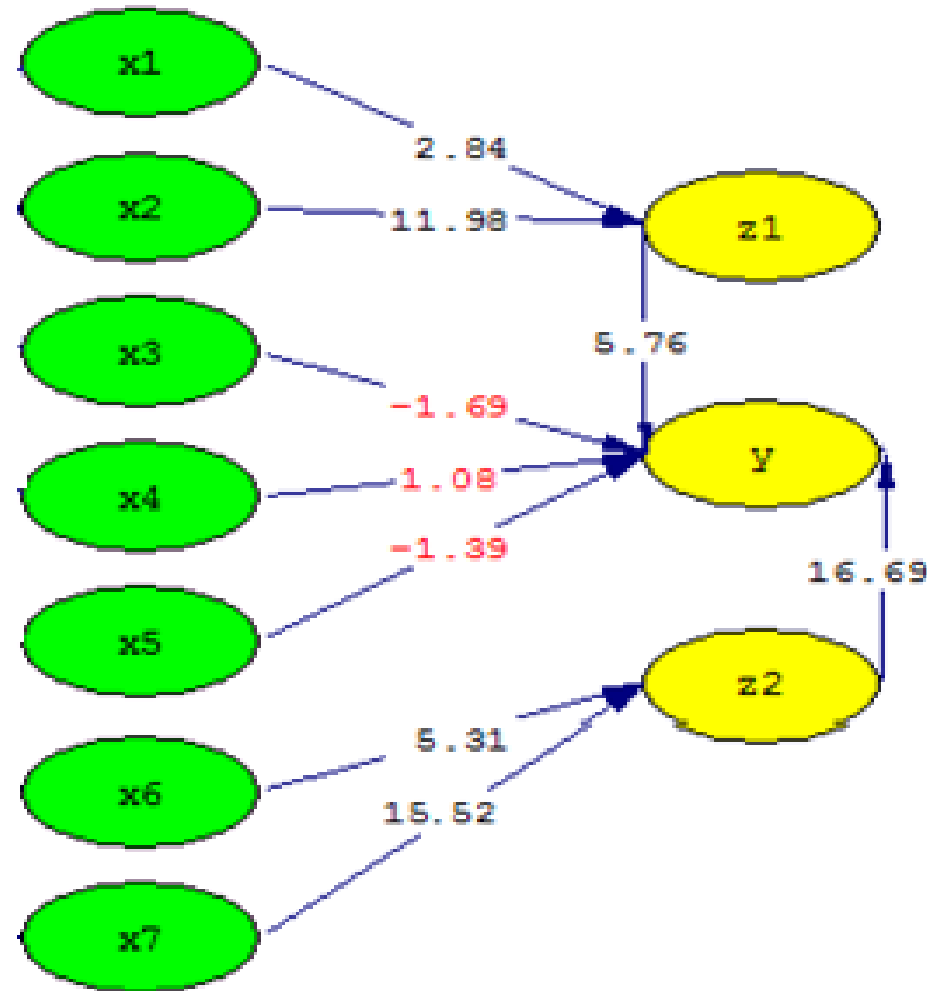
● در آمار استنباطی جهت بررسی فرضیه ها از روش **معادلات**

ساختاری و نرم افزار لیزرل استفاده شد.

مقادیر آماره t برای مدل پژوهش (خروجی نرم افزار لیزرل):

مقادیر آماره t برای مدل پژوهش (خروجی نرم افزار لیزرل):

متغیرهای مستقل:

- X1 (عوامل محیطی)،
- X2 (عوامل مرتبط با فناوری)،
- X3 (منابع اطلاعاتی)،
- X4 (خدمات اطلاعاتی)،
- X5 (منابع انسانی)،
- X6 (عوامل فرهنگی)،
- X7 (عوامل اجتماعی)

متغیرهای میانجی:

- Z1 (عامل موقعیتی زمان)
- Z2 (ویژگی های فردی)

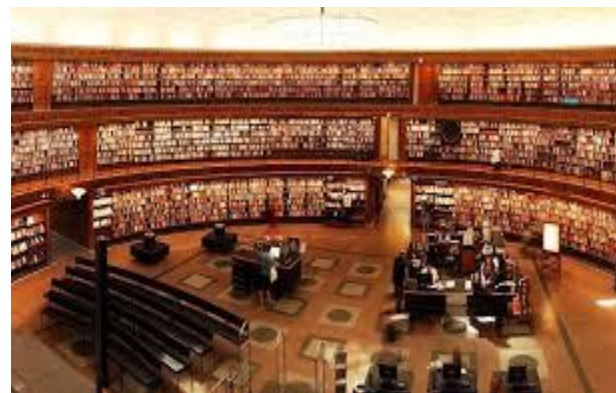
متغیر وابسته:

- Y (بروز رفتار برنامه ریزی نشده)

فرضیه اول: عوامل محیطی کتابخانه از طریق عامل موقعیتی زمان تأثیر مستقیم و معنی داری بر بروز رفتار برنامه ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۵/۷۶ و ۲/۸۴	$۰/۴۳ \times ۰/۴۵ = ۰/۱۹$	عوامل محیطی ← عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه ریزی نشده

فرضیه دوم: عوامل مرتبط با فناوری از طریق عامل موقعیتی زمان تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۵/۷۶ و ۱۱/۹۸	$۰/۸۲ \times ۰/۴۵ = ۰/۳۶$	عوامل مرتبط با فناوری ← عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

فرضیه سوم: منابع اطلاعاتی بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارند.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار نیست	-۱/۶۹	-۰/۷۵	منابع اطلاعاتی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

فرضیه چهارم: خدمات اطلاعاتی بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار نیست	۱/۰۸	۰/۳۶	خدمات اطلاعاتی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

فرضیه پنجم: منابع انسانی بر بروز به رفتار برنامه ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه تأثیر مستقیم و معنی داری دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار نیست	-۱/۳۹	-۰/۱۵	منابع انسانی ← بروز رفتار برنامه ریزی نشده

فرضیه ششم: عوامل فرهنگی از طریق ویژگی‌های فردی کاربران تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۱۶/۶۹ و ۵/۳۱	$۰/۵۲ \times ۰/۹۴ = ۰/۴۸$	عوامل فرهنگی ← ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

فرضیه هفتم: عوامل اجتماعی از طریق ویژگی‌های فردی کاربران تأثیر مستقیم و معنی‌داری بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۱۶/۶۹ و ۱۵/۵۲	$۰/۹۲ \times ۰/۹۴ = ۰/۸۶$	عوامل اجتماعی ← ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

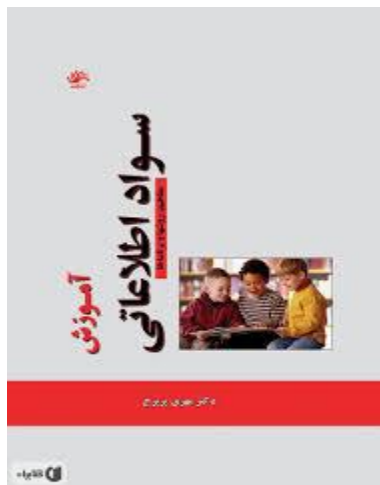

فرضیه هشتم: عامل موقعیتی زمان بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۵/۷۶	۰/۴۵	عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

فرضیه نهم: ویژگی‌های فردی کاربران بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارد.

نتیجه	آماره تی (t)	ضریب مسیر	رابطه‌ی مورد آزمون
معنادار است	۱۶/۶۹	۰/۹۴	ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده

نتایج آزمون فرضیه‌ها:

فرضیه	رابطه‌ی مورد آزمون	ضریب مسیر	آماره تی (t)	نتیجه
اول	عوامل محیطی ← عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	$0/43 \times 0/45 = 0/19$	۲/۸۴ و ۵/۷۶	معنادار است
دوم	عوامل مرتبط با فناوری ← عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	$0/82 \times 0/45 = 0/36$	۱۱/۹۸ و ۵/۷۶	معنادار است
سوم	منابع اطلاعاتی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	-۰/۷۵	-۱/۶۹	معنادار نیست
چهارم	خدمات اطلاعاتی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	۰/۳۶	۱/۰۸	معنادار نیست
پنجم	منابع انسانی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	-۰/۱۵	-۱/۳۹	معنادار نیست
ششم	عوامل فرهنگی ← ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	$0/52 \times 0/94 = 0/48$	۱۶/۶۹ و ۵/۳۱	معنادار است
هفتم	عوامل اجتماعی ← ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	$0/92 \times 0/94 = 0/86$	۶۹/۱۶ و ۵۲/۱۵	معنادار است
هشتم	عامل موقعیتی زمان ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	۰/۴۵	۵/۷۶	معنادار است
نهم	ویژگی‌های فردی ← بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده	۰/۹۴	۱۶/۶۹	معنادار است

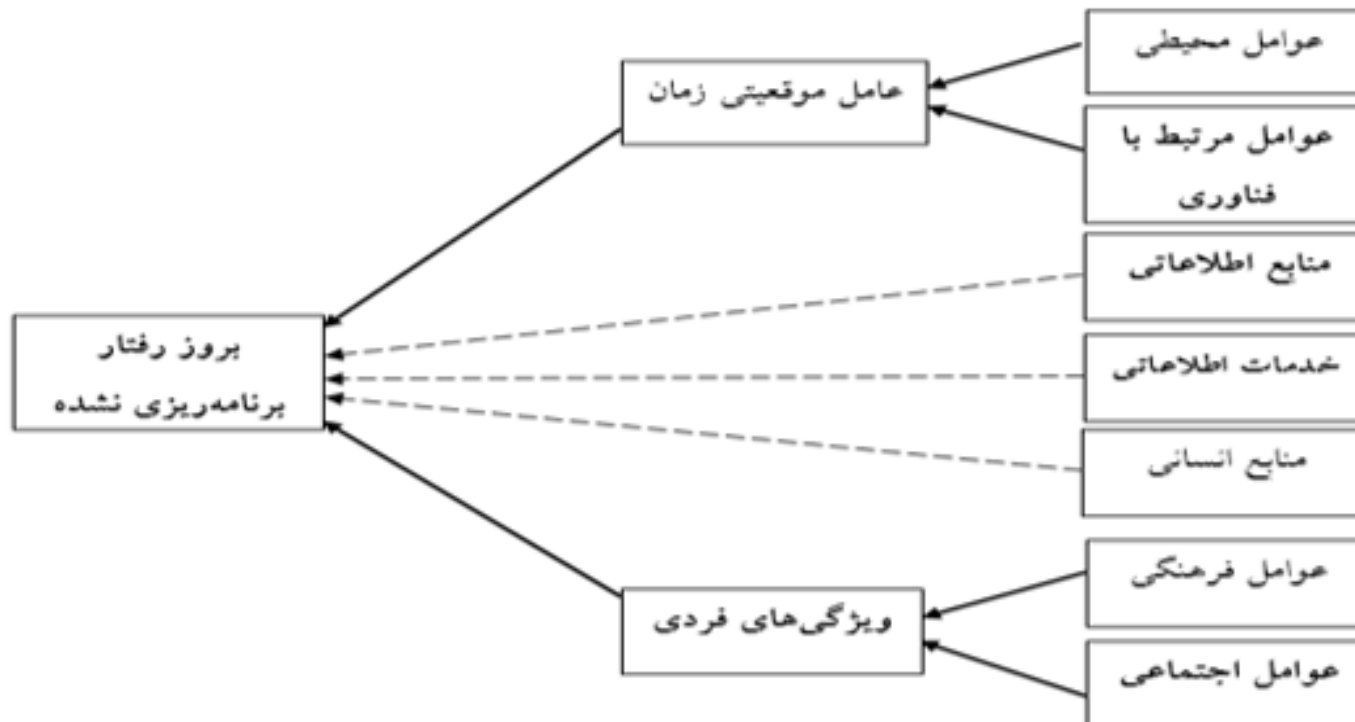
سؤال دوم پژوهش: میزان تأثیر هر یک از عوامل مؤثر بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی چقدر است؟

• نتایج نشان داد، سه متغیر مستقل «**منابع اطلاعاتی**»، «**خدمات اطلاعاتی**» و «**منابع انسانی**» چه به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، تأثیر معناداری بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجع‌کنندگان در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه ندارند.

• سایر عوامل مؤثر بر بروز رفتار برنامه‌ریزی نشده به ترتیب میزان تأثیر عبارتند از:

۱. «**ویژگی‌های فردی**» با ضریب تأثیر ۹۴/.
۲. «**عوامل اجتماعی**» با ضریب تأثیر ۸۶/.
۳. «**عوامل فرهنگی**» با ضریب تأثیر ۴۹/.
۴. «**زمان**» با ضریب تأثیر ۴۵/.
۵. «**عوامل مرتبط با فناوری**» با ضریب تأثیر ۳۷/.
۶. «**عوامل محیطی**» با ضریب تأثیر ۱۹/.

سؤال سوم پژوهش: الگوی پیشنهادی برای رفتار برنامه‌ریزی نشده در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاهی چیست؟

دستاوردهای پژوهش:

- افزایش هزینه- سودمندی و استفاده مؤثر از منابع یا خدمات در صورت توجه کتابخانه‌های دانشگاهی به محرک‌های شناسایی شده تأثیرگذار بر رفتار برنامه‌ریزی نشده مراجعین
- توجه به رفتارهای برنامه‌ریزی نشده مراجعه‌کنندگان در استفاده از منابع و خدمات کتابخانه‌ها در سطح ملی و بین‌المللی برای اولین بار
- امکان ایجاد تحولی عظیم در مدل‌های اطلاع‌یابی و طراحی مدل‌هایی نو در این عرصه با در نظر گرفتن این جنبه از رفتارهای کاربران.

پیشنادهای کاربردی پژوهش:

- پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های دانشگاهی به **عوامل محیطی** و **عوامل مرتبط با فناوری** توجه ویژه‌ای داشته باشند؛ زیرا نتایج این پژوهش نشان داد که توجه به این عوامل و بهبود آنها باعث می‌شود مراجعہ‌کنندگان زمان بیشتری را در کتابخانه صرف کنند و در نتیجه‌ی صرف زمان بیشتر -همان‌طور که نتایج این پژوهش نشان داد- منجر به استفاده بیشتر از منابع و خدمات کتابخانه به صورت برنامه‌ریزی نشده و آنی می‌گردد.
- پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های دانشگاهی **عوامل فرهنگی** و **اجتماعی** مؤثر بر رفتار کاربران را مورد توجه قرار دهند؛ زیرا نتایج این پژوهش نشان داد که توجه به این عوامل و بهبود آنها می‌تواند ویژگی‌های فردی مراجعہ‌کنندگان در خصوص استفاده برنامه‌ریزی نشده از منابع و خدمات کتابخانه را تحت تأثیر قرار دهد.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش:

- پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های دانشگاهی برای **طولانی شدن مدت زمانی** که مراجعہ کنندگان در محیط فیزیکی و مجازی کتابخانه صرف می‌کنند، برنامه‌های ویژه‌ای داشته باشند زیرا نتایج این پژوهش نشان داد که هر چه مراجعہ کنندگان زمان بیشتری را در کتابخانه صرف کنند، به استفاده بیشتر از منابع و خدمات کتابخانه به صورت برنامه‌ریزی نشده و آنی ترغیب می‌شوند.
- پیشنهاد می‌شود کتابخانه‌های دانشگاهی به **ویژگی‌های فردی** مراجعہ کنندگان از جمله خصوصیت آنی‌گری و تصمیم‌های ناگهانی آنها در استفاده از منابع یا خدمات کتابخانه، داشتن احساس مثبت نسبت به کتابخانه، گشت‌وگذار در محیط کتابخانه، و مهارت‌های اطلاعیابی آنها در یافتن منابع اطلاعاتی، توجه ویژه‌ای داشته باشند زیرا نتایج این پژوهش نشان داد که توجه به ویژگی‌های فردی باعث می‌شود مراجعہ کنندگان به استفاده بیشتر از منابع و خدمات کتابخانه به صورت برنامه‌ریزی نشده و آنی ترغیب شوند.

از توجه شما
سپاسگزارم